

แผนและยุทธศาสตร์สร้างแผ่นดินสุภาพะ

ใน ๘๐๐ อำเภอ ๘,๐๐๐ ตำบล ทั่วประเทศ

บทบาทของ ๑๐๐ มหาวิทยาลัย ๑ ล้านนิสิต

โดย

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี

ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์

บัดนี้เรามีความรู้และประสบการณ์พอที่จะทำแผนและยุทธศาสตร์ **“สร้างแผ่นดินสุภาพะใน ๘๐๐ อำเภอ ๘,๐๐๐ ตำบล ทั่วประเทศ”** โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมใน **กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ** (Interactive learning to action) **ในสถานการณ์จริง** เพื่อสร้างแผ่นดินสุภาพะ โดยมีอำเภอทุกอำเภอและตำบลทุกตำบลเป็นพื้นที่ปฏิบัติการ

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง เป็นการเรียนรู้ที่ทรงพลังที่สุดที่จะฝ่าความยากทุกชนิดไปสู่ความสำเร็จ เป็นกระบวนการที่ทำให้สิ่งที่เป็นไปได้เป็นไปได้ (Makes the impossible possible) เพราะยิ่งทำยิ่งรักกันมากขึ้น ยิ่งมีความสุขมากขึ้น ยิ่งฉลาดมากขึ้น ฉลาดร่วมกัน (collective wisdom) ทำให้เกิดพลังมหาศาลที่ทำให้เกิดแผ่นดินสุภาพะ ในทุกตำบลทุกอำเภอทั่วประเทศ

ในการนี้จะเป็นการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ของคนไทยจำนวนมากที่สุดในประวัติศาสตร์ อันจะนำไปสู่การเกิดขึ้นของ **พลังพลเมืองที่ตื่นรู้และกัมมันตะ** เต็มประเทศ

เมื่อใดประเทศใดเกิดพลังพลเมืองที่ตื่นรู้เต็มประเทศ เมื่อนั้นประเทศนั้นย่อมเกิดความสำเร็จก้าวหน้าอย่างแท้จริงในทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง

ทุกภาคส่วนในสังคมไม่ว่าภาครัฐ ทั้งทหาร และพลเรือน ภาคการศึกษา ภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรการกุศล กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิต่างๆ เยาวชน ล้วนมีบทบาทในแผนและยุทธศาสตร์แผ่นดินสุภาพะนี้ได้ทั้งสิ้น

บทความนี้ว่าด้วยบทบาทของ ๑ ร้อยมหาวิทยาลัย ๑ ล้านนิสิต

๑.

๑ ร้อยมหาวิทยาลัย ๑ ล้านนิสิต

คือพลังอุดมศึกษาทั้งหมดของประเทศ

ประเทศไทยมีสถาบันอุดมศึกษาทุกชนิดกว่า ๑๐๐ แห่ง และมีนิสิตนักศึกษารวมทั้งบัณฑิตตักงานด้วยกว่า ๑ ล้านคน เป็นกำลังคนขนาดใหญ่ที่มีจำนวนมากกว่าพระพุทธรูปทั้งหมด หรือมากกว่าจำนวนทหารทุกกองทัพรวมกัน และเป็นพลังคนที่ใช้ความรู้ ใช้ปัญญา จึงมีศักยภาพเกินพอที่จะสร้างแผ่นดินไทยให้เป็นแผ่นดินสุขภาวะ

การที่มหาวิทยาลัยจะเป็นพลังแผ่นดินได้จริง ต้องการพลังปัจจัย ๓ อย่างคือ

๑. ต้องรู้ความจริงของแผ่นดินไทย
๒. รู้ว่าแผ่นดินสุขภาวะคืออะไร และเกิดขึ้นได้อย่างไร
๓. ปรับเปลี่ยนจากการหาความรู้ด้วยการท่องวิชา เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติในสถานการณ์จริง หรือเรียนรู้จากการลงมือทำ

๒.

ภูเขา ๓ ลูกที่ขวางกั้นพลังสร้างสรรค์ของระบบการศึกษาไทย

ก้าวข้ามด้วยยุทธศาสตร์ ๑ มหาวิทยาลัย ๑ จังหวัด

ระบบการศึกษาเป็นระบบที่ใหญ่มาก ควรจะเป็นหัวรถจักรทางปัญญาพาชาติออกจากวิกฤต แต่ก็หาเป็นเช่นนั้นไม่ กลับเป็นตัวถ่วง (load) มากกว่าเป็นตัวสร้างพลัง เพราะอุปสรรคใหญ่ประจักษ์ ภูเขาใหญ่ ๓ ลูก ที่ขวางกั้น อันได้แก่

- (๑) **ระบบการศึกษาไม่ได้มีอยู่บนฐานความจริงของประเทศ** แต่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง ถ้าพูดถึงการศึกษาคนทั้งประเทศก็จะนึกถึงการท่องวิชา วิชาเป็นความรู้และเทคนิคในแขนงต่างๆ แต่ไม่ใช่ความจริงของประเทศไทย อย่างที่พระเจ้าอยู่หัว ร.๙ ทรงเรียกว่า **“ภูมิสังคม”** เมื่อไม่รู้ความจริงก็ทำให้ถูกต้องไม่ได้ คนไทยทั้งมวลที่เติบโตมาด้วยการศึกษาแบบนี้จึงไม่รู้ความจริงประเทศไทย ไม่รู้ว่าฐานของประเทศหรือสังคม ความเป็นจริงข้างล่างเป็นอย่างไร คงลอยตัวอยู่ข้างบนกับความรู้นิดๆ หน่อยๆ แต่มีบทบาทหน้าที่ทำอะไรไม่ถูก ทำให้ประเทศสะสมปัญหาจนวิกฤติมากขึ้นเรื่อยๆ
- (๒) **บุคลากรทางการศึกษาขาดการคิดเชิงระบบและการจัดการ** คຸ້ນเคยอยู่กับการคิดเชิงเทคนิค จึงทำอะไรได้นิดๆ หน่อยๆ ตามเทคนิคที่ตนมี ที่เรียกว่าเป็นแบบ technic- driven แต่ไม่เข้าใจระบบที่ทำให้เกิดประโยชน์ใหญ่ และวิธีจัดการที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เช่น อาจจะมีความรู้ทางเทคนิคในการพัฒนาการของเด็กปฐมวัย แต่ไม่ตั้งคำถามเชิงระบบว่าทำอย่างไรสิ่งที่เรารู้ว่าดีจะเกิดขึ้นกับคนทั้งประเทศ เราจึงมีปัญหาเรื่องคุณภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว เรื่อยมา หรือปัญหาใหญ่ๆ ต่างๆ เช่น ความยากจน และความเหลื่อมล้ำ อุบัติเหตุจลาจลที่คร่าชีวิตคนไทยปีละ ๒๐,๐๐๐ คน มากกว่าการตายจากโควิด-19 มากมาย หรือความรุนแรงใน

จังหวัดชายแดนใต้ต่างๆ เหล่านี้ต้องการการคิดเชิงระบบและการจัดการจึงจะแก้ปัญหาได้ แต่คนในมหาวิทยาลัยก็ได้แต่วิเคราะห์วิจารณ์เป็นอย่างมาก ไปไม่ถึงการสังเคราะห์และการจัดการ นี่ก็คือภูเขาลูกที่ ๒ ที่ขวางกั้นพลังทางปัญญาของการศึกษาไทย

- (๓) **การศึกษาไทยเน้นการเรียนรู้จากการ “ท่อง” วิชา ไม่ใช่เรียนรู้จากการ “ทำ” ในสถานการณ์จริง** จึงสร้างคนที่ไม่เป็น คิดไม่เป็น จัดการไม่เป็น ขึ้นเต็มประเทศ แทนที่จะสร้างคนเก่ง ที่ทำงานเก่ง คิดเก่ง จัดการเก่ง การเรียนรู้จากการทำงานในสถานการณ์จริงทำให้ต้องทำเป็น และต้องคิดอย่างมากงานจึงจะสำเร็จ รวมทั้งต้องจัดการเก่งนอกเหนือไปจากพฤติกรรมทางบวกอื่นๆ เช่น ขยัน อดทน รับผิดชอบ ประหยัด ใฝ่เรียนรู้

นโยบายและยุทธศาสตร์ ๑ มหาวิทยาลัย /๑ จังหวัด ออกแบบมาเพื่อก้าวข้ามภูเขาที่ขวางกั้นทั้ง ๓ ลูกนี้ กล่าวคือ

- (๑) เมื่อมหาวิทยาลัยต้องรับผิดชอบต่อพื้นที่ (area - based) ต้องเอาความเป็นจริงที่ฐานของประเทศเป็นตัวตั้ง แทนที่จะอยู่กับวิชาอย่างเดียว
- (๒) ความรับผิดชอบต่อการสร้างแผ่นดินสุภาพะในพื้นที่จังหวัดที่รับผิดชอบ ทำให้ต้องคิดเชิงระบบและการจัดการ
- (๓) การขับเคลื่อนให้เกิดแผ่นดินสุภาพะทำให้ปรับเปลี่ยนการเรียนรู้จากการ “ท่อง” มาเป็นลงมือทำในสถานการณ์จริง

ทั้ง ๓ ประการนี้จะทำให้มหาวิทยาลัยเกิดพลังสร้างสรรค์ สามารถร่วมกับภาคอื่นๆ สร้างแผ่นดินสุภาพะขึ้นมาได้จริงๆ ในจังหวัดที่มหาวิทยาลัยรับผิดชอบ และถ้าทุกมหาวิทยาลัยทำเช่นนี้ ในทุกจังหวัดก็จะทำให้เกิดแผ่นดินสุภาพะทั้งประเทศ

๓.

แผนและยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย... (ชื่อมหาวิทยาลัย) ...

ในการสร้างแผ่นดินสุภาพะ ในพื้นที่จังหวัด... (ชื่อจังหวัด) ...

- (๑) พื้นที่ ๑ จังหวัดโดยเฉลี่ยมี ๑๐ อำเภอ ๑๐๐ ตำบล ๑,๐๐๐ หมู่บ้าน
- (๒) สุภาพะเกิดจากการพัฒนาอย่างบูรณาการที่ ๘ มิติ เชื่อมโยงอยู่ในกันและกัน คือ **เศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม - สิ่งแวดล้อม - วัฒนธรรม - สุขภาพ - การศึกษา - ประชาธิปไตย** ไม่ใช่การพัฒนาแบบแยกส่วน

- (๓) การขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างบูรณาการใน ๓ ระดับ คือ
- ระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน** มีสภาผู้นำชุมชนหรือองค์กรชุมชน เป็นองค์กรจัดการร่วมกับคนทั้งชุมชน ขับเคลื่อนการพัฒนาตามแผนชุมชนที่ร่วมกันทำ

ระดับตำบล มี**อบต.**หรือเทศบาลตำบล เป็นองค์กรจัดการ ทำเป้าหมายตำบล เช่น เป้าหมายตำบล ๑๖ ประการ (ดูในหนังสือชื่อ “แผนสงครามเบ็ดเสร็จเอาชนะความยากจนและขาดความเป็นธรรม” โดย ประเวศ วะสี) ร่วมกับชุมชนและภาคีต่างๆ ทั้งจากภายในและภายนอกตำบล ขับเคลื่อนให้ครบเป้าหมายตำบล ๑๖ ประการ จะเกิดตำบลสุภาพะอย่างสมบูรณ์

ระดับอำเภอ นำโดยนายอำเภอขับเคลื่อน “**พัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ**” (พชอ.) ซึ่งรวมถึงการพัฒนาอย่างบูรณาการใน ๑๐๐ ตำบล ๑,๐๐๐ หมู่บ้าน ในอำเภอนั้น เป็นการไม่ยากที่จะมีนายอำเภอที่ดีที่สุด และเก่งๆ ๘๐๐ คน ประจำทั้ง ๘๐๐ อำเภอทั่วประเทศ เพราะกรมการปกครองมีโรงเรียนนายอำเภอสำหรับพัฒนานายอำเภออยู่แล้ว ยิ่งถ้ากรมการปกครองได้ร่วมกับภาคีอื่นๆ ที่ส่งเสริมงานในพื้นที่ เช่น **พอช. สสส. สปสช.** มูลนิธิปิณฑทองหลังพระ และ

อื่นๆ ยิ่งเป็นไปได้ว่าจะมีนายอำเภอดีๆ ทุกอำเภอ มหาวิทยาลัยอาจตั้งนายอำเภอในพื้นที่ จังหวัดที่มหาวิทยาลัยปฏิบัติการเป็นอาจารย์พิเศษด้วยก็ได้ และโดยจารีตและความคาดหวังของสังคมนายอำเภอรับผิดชอบบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชนอยู่แล้ว จึงเป็นการยากที่จะคลาดจากบทบาทนี้ไปได้

นายอำเภอที่มีความเป็นผู้นำสูงจะเป็น **นักอำนวยการ** (นอภ.) คือกระตุ้นให้เกิดการร่วมตัวร่วมคิดร่วมทำของผู้คนทุกภาคส่วนของอำเภอ เช่น เครือข่ายสุขภาพอำเภอ เครือข่ายครู เครือข่ายพระสงฆ์ เครือข่ายนักธุรกิจเพื่อสุขภาพอำเภอ เครือข่ายข้าราชการ เกษียณอายุ เครือข่ายเยาวชน ฯลฯ เหล่านี้จะเป็นภูมิพลัง (อ่านว่าพู-มิ-พะ-ลัง) หรือพลังแผ่นดิน เป็นพลังพลเมืองที่มีกัมมันตะเต็มแผ่นดิน อำเภอทุกอำเภอก็เท่ากับเต็มแผ่นดินช่วยกันสร้างแผ่นดินสุขภาพะทั้งอำเภอและทุกอำเภอ

- (๔) **มหาวิทยาลัยร่วมขับเคลื่อนอำเภอสุขภาพะในทุกอำเภอ โดยร่วมเป็นภาคีกับองค์กรต่างๆ ทั้งในพื้นที่และจากนอกพื้นที่** เช่นกับ กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมพัฒนาชุมชน **พอช. สปสช. สข. ธกส. ธนาคารออมสิน** สำนักงานสนับสนุนระบบสุขภาพปฐมภูมิ กระทรวงสาธารณสุข มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ มูลนิธิสตรี-สุขภาพดีวงศ์ สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (LDI) เป็นต้น

โดย

(๔).๑ มหาวิทยาลัยส่งทีมอาจารย์และนิสิตไปปฏิบัติการในแต่ละอำเภอ ประกอบด้วยคณะอาจารย์ประจำอำเภอละ ๑๕ คน นิสิต ๑๐๐ คน จากคณะสถาบันต่างๆ ในหลักสูตรฐาน “ชุมชนศึกษาภาคปฏิบัติ” ชุดละประมาณ ๓ เดือน

(๔).๒ ผู้แทนคณะอาจารย์ประจำอำเภอ เป็นกรรมการในคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอ (พชอ.) ที่มีนายอำเภอเป็นประธาน

(๔).๓ คณาจารย์และนิสิตร่วมกับกลไกระดับชุมชน ตำบล และอำเภอ ในการสำรวจข้อมูลพื้นที่ ทั้ง ๓ ระดับ มหาวิทยาลัยร่วมพัฒนาศูนย์ข้อมูลอำเภอ

(๔).๔ คณาจารย์และนิสิตร่วมกับกลไกระดับชุมชน ตำบล และอำเภอ ในการทำแผนชุมชน แผนตำบล และแผนอำเภอ

(๔).๕ คณาจารย์และนิสิตติดตามการปฏิบัติตามแผนทั้ง ๓ ระดับ และสนับสนุนการปฏิบัติ ด้วย

- ข้อมูล ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี และอื่นๆ
- วิจัยเพื่อตอบโจทย์ที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติ
- ส่งเสริมสนับสนุนด้วยความเชี่ยวชาญเรื่องที่ต้องการ เช่น เกี่ยวกับเด็กปฐมวัย เทคนิคการทำสนามเด็กเล่นที่ก่อปัญญา การจัดการท่องเที่ยวชุมชน ฯลฯ
- การสื่อสาร ทั้งระหว่างกันเองในพื้นที่และกับข้างนอก
- การสนับสนุนอื่นใดที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่

(๔).๖ คณาจารย์และนิสิตประเมินผลการปฏิบัติ เพื่อเป็นข้อมูลป้อนกลับไปปรับปรุง กระบวนการทั้งหมดให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

(๔).๗ พัฒนานโยบายเพื่อชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง เมื่อมหาวิทยาลัยได้ผ่านการเรียนรู้จากการ ปฏิบัติในสถานการณ์จริงดังกล่าวข้างต้น จะเกิดสมรรถนะอันไม่เคยมีมาก่อน นั่นคือ **สมรรถนะ ในการพัฒนานโยบายสาธารณะ** นโยบายสาธารณะที่ดีเป็นสุดยอดทางปัญญาของชาติใดชาติ หนึ่ง เพราะกำหนดทิศทางและความเป็นไปของชาติ หากมหาวิทยาลัยต่างๆ มีสมรรถนะในการ พัฒนานโยบายสาธารณะ สิ่งถูกต้องดีงามทั้งหลายจะเกิดขึ้นเต็มประเทศ

๔.

ผลที่จะเกิดตามมาจากการดำเนินการตามแผนและยุทธศาสตร์

สร้างแผ่นดินสุภาพะใน ๘๐๐ อำเภอ ๘,๐๐๐ ตำบล

- (๑) เกิด**มหาสันติวรบ**ขึ้นในประเทศไทย หรือ**หนทางสันติอันประเสริฐขนาดใหญ่** เพราะเป็นการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติของคนไทยทั้งชาติ อันทำด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ เป็นเส้นทางสายปัญญาขนาดใหญ่ แทนที่การต่อสู้แย่งชิงอำนาจกันด้วยความรุนแรง ซึ่งทำตลอดมาในอดีต และไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความถูกต้องเป็นธรรมที่ลงตัว
- (๒) กระบวนการมหาสันติบริบทดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดความรู้สึที่ดีขึ้นทั้งประเทศ ด้วยความรัก และไมตรีจิตที่มีต่อกันในกระบวนการปัญญาที่เกิดขึ้น และความสำเร็จ กระบวนการนี้ก่อให้เกิด**การเปลี่ยนแปลงขั้นรากฐาน (Transformation)** ในทุกมิติ ทั้งทางความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรม สัมพันธภาพ และการจัดองค์กร ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นไม่ได้ด้วยการพัฒนาแบบแยกส่วนดังที่ผ่านมา
- (๓) เป็นการ**เปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง** เราพูดกันมานานแล้วว่าในสังคมที่ซับซ้อนการใช้อำนาจไม่ได้ผล อำนาจรัฐที่เป็นทางการนั้นเป็นอำนาจควบคุมและจำกัดการเข้าร่วม ต้องการการเปิดพื้นที่ทางสังคมและทางปัญญาอย่างกว้างขวาง แผนสร้างแผ่นดินสุภาพะใน ๘๐๐ อำเภอ ๘,๐๐๐ ตำบล เป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมอย่างกว้างขวางที่สุด ทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกองค์กร ที่มีความรักชอบ หรือถนัดในสิ่งใด สามารถเข้าร่วมได้หมด ในขอบเขตและขนาด เล็กใหญ่ ได้ตามความพอใจของแต่ละกลุ่ม เช่น ทำในตำบลเดียว หรือทั้งอำเภอ หรือทั้งจังหวัด ทุกคนมีความรู้บางอย่างอยู่ในตัว และอยากมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่ส่วนรวม แต่ไม่รู้จะทำอย่างไร เพราะระบบที่เป็นทางการเป็นระบบปิด เช่น ข้าราชการเกษียณอายุจำนวนมหาศาลยัง

แข็งแรงยังกัมมันตะแต่ถูกปลดระวาง แต่ตามแผนนี้ข้าราชการเกษียณอายุที่ยังกัมมันตะ สามารถเข้าร่วมงานได้ในพื้นที่ พื้นที่ ๘๐๐ อำเภอ ๘,๐๐๐ ตำบล ใหญ่โตกว้างขวางพอที่คนไทยทุกคนที่ตื่นรู้และกัมมันตะจะเข้าร่วมในการพัฒนาประเทศ และที่ว่าเป็นการเปิดพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง เพราะกระบวนการนี้ใช้การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง จึงเป็นทั้งการเรียนรู้ การสร้างความรู้ การใช้ความรู้ การจัดการความรู้ เป็นการเปิดพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวางที่สุด

- (๔) **เป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพใหม่** (New associations) ตามปรกติสัมพันธ์ภาพในสังคมเป็นสัมพันธ์ภาพเชิงอำนาจ หรือสัมพันธ์ภาพทางดิ่ง หรือที่เรียกว่าจากบนลงล่าง (Top down) สัมพันธ์ภาพเชิงอำนาจทำให้เกิดการบีบคั้น ทุกขภาวะและความด้อยปัญญา แต่ในปฏิบัติการตามแผนสร้างแผ่นดินสุขภาวะตามที่นำเสนอนี้ มีการสร้างสัมพันธ์ภาพใหม่ คือไม่มีใครมีอำนาจเหนือใคร ทุกคนมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนเสมอกัน มีความเสมอภาค เข้ามาสัมพันธ์กันด้วยความสมัครใจไม่มีใครบังคับ สัมพันธ์ด้วยการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง ที่ยิ่งทำยิ่งรักกันมากขึ้น ยิ่งไว้วางใจกันมากขึ้น ยิ่งมีความสุขมากขึ้น ยิ่งฉลาดมากขึ้น ยิ่งมีความสำเร็จมากขึ้น สัมพันธ์ภาพใหม่จึงเป็นการสัมพันธ์ภาพแห่งความสุข ความสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วม

เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเกิด **ประชาธิปไตยโดยสาระและสมบูรณ์** ไม่ใช่โดยกลไกและรูปแบบ ที่แม้แต่ประเทศต้นแบบอย่างสหรัฐอเมริกา ก็ยังมีปัญหามากหรือไม่ได้ผลแล้ว

ประชาธิปไตยโดยสาระที่ลึกที่สุดก็คือ การเคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งไม่มีในประชาธิปไตยที่เป็นเพียงกลไกและรูปแบบ

การที่คนทุกภาคส่วนของสังคมสามารถมีบทบาทในการพัฒนาประเทศได้โดยตรง เป็นประชาธิปไตยทางตรง เป็นประชาธิปไตยทางสังคม

การที่ทุกพื้นที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจอย่างบูรณาการ โดยมีการสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ (ดูเป้าหมายตำบล ๑๖ ประการ ที่อ้างถึงแล้ว) คือประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ

ที่ระบบประชาธิปไตยในโลกกำลังประสบปัญหาอยู่ขณะนี้ เพราะเป็นประชาธิปไตยเชิงเดี่ยว คือ ประชาธิปไตยทางการเมืองเท่านั้น ไม่ใช่ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ซึ่งยังขาดอีก คือ

ประชาธิปไตยทางจิตใจ (Spiritual democracy)

ประชาธิปไตยทางสังคม (Social democracy)

ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (Economic democracy)

ถ้าฟัง **ประชาธิปไตยทางการเมือง** (Political democracy) ถ้าปราศจากประชาธิปไตยอีก ๓ อย่าง จะบิดเบี้ยวได้ง่าย หรือไม่ได้ผล ดังที่กำลังเกิดขึ้นกับสหรัฐอเมริกาเวลานี้

- (๕) เป็นการ**ก่อตัวขึ้นเอง** (Self-organized) เพื่อ**ขับเคลื่อนการพัฒนา** ตามปรกติกโลกการขับเคลื่อนได้มาจากการแต่งตั้ง ซึ่งมักทำงานไม่ค่อยได้ผลเพราะผิดฝาผิดตัว คนที่อยากได้รับการแต่งตั้งไม่มีคุณสมบัติเหมาะสมหรือมีฉันทะที่จะทำ แต่การก่อตัวขึ้นมาจากนั้นมาจากคนที่มีฉันทะและคุณสมบัติที่จะทำงานนั้นๆ ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สร้างแผ่นดินสุขภาวะนี้ แต่ละภาคีก่อตัวขึ้นมาจาก และเข้ามาเชื่อมโยงกันด้วยความสมัครใจ เป็นองค์กรแบบใหม่ที่เขาเรียกว่า Chaordic Organization (ดู Dee Hock : Birth of the Chaordic Age) ซึ่งเครือข่ายจะจัดการตัวเองไปสู่เป้าหมายเดียวกัน โดยไม่ต้องมีใครมีอำนาจเหนือกัน
- (๖) เป็นการ**สร้างสถาบันแบบใหม่เพื่อสร้างกำลังคนที่เก่ง** เรามีปัญหาเชิงระบบในการสร้างคนไทยที่เก่ง ประเทศส่งคนไปศึกษาต่างประเทศจำนวนมาก มาตั้งแต่ครั้ง ร.๕ แต่ไม่สามารถสร้างคนไทยที่เก่งๆ ขึ้นมาได้เอง เพราะระบบราชการเป็นระบบอำนาจที่เน้นการควบคุมมากกว่าการพัฒนา ในการปฏิบัติตามแผนและยุทธศาสตร์สร้างแผ่นดินสุขภาวะนี้ ที่ว่าเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวางจะเกิดการสร้างสถาบันแบบใหม่ กลุ่มและเครือข่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นเต็มพื้นที่จะกลายเป็นสถาบันพัฒนากำลังคนในรูปแบบใหม่ ที่สร้างคนไทยเก่งๆ ด้านต่างๆ ขึ้นมาเต็มประเทศ เช่น เครือข่ายผู้นำชุมชนท้องถิ่นใน ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน ๘,๐๐๐ ตำบล และประมาณ ๔ - ๕ ล้าน จะเป็นฐานของผู้นำที่มีคุณภาพสูงจำนวนมากอยู่ที่ฐานของประเทศ เครือข่ายนายอำเภอ ๘๐๐ คน ในแต่ละรุ่นที่มีโอกาสเป็นผู้นำร่วมกับภาคีต่างๆ พัฒนาพื้นที่อย่าง

บูรณาการ จะกลายเป็นนักอำนวยการ (นอภ.) ที่มีความสามารถสูง พร้อมทั้งทำงานใหญ่ต่อไป ซึ่งรวมถึงบางคนไปเป็นนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีที่มาจากฐานประสบการณ์การทำงานจริงในพื้นที่ ไม่ใช่ไม่มีที่มาที่ไป หรือมาด้วยกำลังเงินเช่นปัจจุบัน

เครือข่ายครูเพื่อการพัฒนา เครือข่ายพระสงฆ์เพื่อการพัฒนา เครือข่ายศิลปินเพื่อการพัฒนา เครือข่ายนักธุรกิจเพื่อการพัฒนา เครือข่ายข้าราชการบำนาญเพื่อการพัฒนา เครือข่ายเยาวชนเพื่อการพัฒนา ฯลฯ ต่างๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นเต็มพื้นที่

อย่างนักธุรกิจมีอยู่ในทุกอำเภอ ตามปกตินักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จก็มักจะชอบบริจาคให้ส่วนรวม แต่บ่อยๆ ครั้งก็มีความหวาดจะบริจาคให้ใครหรือองค์กรอะไรจะมีความหมาย ความจริงนักธุรกิจมีศักยภาพในการพัฒนาประเทศมากกว่านั้น เพราะมีสมรรถนะในการจัดการสูง ซึ่งภาคส่วนต่างๆ มักขาด ในแต่ละอำเภอนักธุรกิจจึงควรรวมตัวกันเป็น **เครือข่ายนักธุรกิจเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอ** ...(ชื่ออำเภอ)... แล้วเข้าร่วมกับภาคีต่างๆ สร้างแผ่นดินสุขภาวะในอำเภอของตนๆ การพัฒนาไม่ใช่การให้เงินแต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง ในการเรียนรู้ร่วมกันใครมีความรู้ความชำนาญอะไรก็เอาเข้ามาร่วมกัน และทักษะการจัดการเป็นที่ต้องการมากในการพัฒนา เครือข่ายนักธุรกิจเพื่อพัฒนาอำเภอในแต่ละอำเภอก็จะกลายเป็นสถาบันพัฒนากำลังคนที่สำคัญ ๘๐๐ อำเภอ ก็มี ๘๐๐ สถาบัน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน กลายเป็น**สถาบันนักธุรกิจเพื่อการพัฒนาประเทศ**ที่มีแคมป์ส ๘๐๐ แคมป์ส คือ ๑ แคมป์ส ต่อ ๑ อำเภอ ลองคิดดูว่ายิ่งใหญ่แค่ไหน

หรืออย่างเรื่องพระสงฆ์ เรามีวัดประมาณ ๓๐,๐๐๐ วัด พระสงฆ์ประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ รูป แต่ระบบการปกครองคณะสงฆ์เป็นแบบระบบราชการ คือระบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ทำให้กำลังพระสงฆ์ไม่มีศักยภาพเท่าที่ควร แต่เครือข่ายพระสงฆ์เพื่อพัฒนาระดับอำเภอ ที่ทำงานร่วมกับนายอำเภอ และภาคีการพัฒนาทั้งหมดในพื้นที่ จะเกิดสัมพันธภาพใหม่ด้วยการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง ไม่ใช่สอนธรรมะแบบลอยตัวนอกบริบทของความเป็นจริง โดยวิธีนี้เครือข่ายพระสงฆ์เพื่อพัฒนาระดับอำเภอ จะกลายเป็นสถาบันสงฆ์เพื่อการพัฒนาในรูปแบบใหม่ที่สร้างพระสงฆ์ที่เก่งๆ ในการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งนี้โดยมิได้เป็นปฏิปักษ์ต่อการ

ปกครองของคณะสงฆ์แต่อย่างไร เพราะกระบวนการพัฒนาดำเนินไปบนทางสายกลาง คือสาย ปัญญาไม่ใช่การเป็นปฏิปักษ์ ตรงข้ามพระสงฆ์ที่เก่งๆ เหล่านี้จะช่วยวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ตามอุดมคติในพระพุทธศาสนา

เครือข่ายระดับอำเภออื่นๆ ก็เช่นกัน โดยสรุปจะเกิดสถาบันพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพสูง ขึ้นมาจำนวนมากเต็มประเทศ ที่สามารถสร้างคนไทยเก่งๆ ดีๆ จำนวนมาก ที่เป็นคนเห็นแก่ ส่วนรวม สุจริต มีความรู้ และประสบการณ์จากการทำงานจริง คิดเก่ง จัดการเก่ง คนไทยที่ดีๆ และเก่งๆ เหล่านี้ จะทำให้ประเทศไทยมีสมรรถนะสูงในทุกด้าน เพื่อพัฒนาประเทศไทยและช่วย พัฒนาโลก

(๗) เป็นการ **“สร้างพระเจดีย์จากฐาน”** พระเจดีย์สร้างจากยอดไม่ได้ เพราะจะพังลงๆ ในเมื่อไม่มี ฐานรองรับ การพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมา ทำประดุกสร้างพระเจดีย์จากยอด อะไรๆ ก็เอาแต่ ข้างบน เช่น เศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองระดับชาติ เมื่อปราศจากฐานที่แข็งแรง การพัฒนาก็ไม่ สำเร็จ โครงสร้างทุกชนิดถ้าฐานกว้างและแข็งแรงก็จะรองรับโครงสร้างทั้งหมดให้มั่นคง

สังคมข้างบนกับข้างล่างไม่เหมือนกัน สังคมข้างล่างเป็นเรื่องของชีวิตจริง ปฏิบัติจริง อยู่ ร่วมกันจริง เป็น real sector และเป็นที่อยู่ของศีลธรรมหรือความถูกต้อง เพราะชุมชนคือระบบ การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม

ในขณะที่สังคมข้างบนเต็มไปด้วยเรื่องของอำนาจ รูปแบบ เงิน และมายาคติต่างๆ รวมทั้งความ ฉ้อฉล อย่างเงินที่ไหลเวียนอยู่ในโลก ๙๙ เปอร์เซ็นต์ ไม่มีเศรษฐกิจจริงรองรับ จึงวูบไหว พลิกผัน ถูกปั่นให้วิกฤตได้ง่าย ข้างบนจึงไม่มีที่อยู่ของศีลธรรม คนข้างบนไม่เข้าใจความจริงของสังคม ข้างล่าง หรือความเป็นจริงของประเทศไทย เพราะระบบการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้งไม่ได้เอา ความจริงของประเทศเป็นตัวตั้ง แต่คนข้างบนมีอำนาจ อำนาจที่ไม่รู้ความจริงทำให้ถูกต้องไม่ได้ เพราะฉะนั้นการพัฒนาแบบสร้างพระเจดีย์จากยอดจึงล้มเหลวเรื่อยมา ไม่ว่าจะเปลี่ยนทีมบริหาร ใดๆ

แต่ในแผนและยุทธศาสตร์สร้างแผ่นดินสุภาพะใน ๘๐๐ อำเภอ ๘,๐๐๐ ตำบล นี่เป็นการพัฒนา แบบสร้างพระเจดีย์จากฐาน เมื่อฐานของประเทศแข็งแรงก็จะรองรับประเทศทั้งหมดให้มั่นคง

การเติบโตขึ้นมาจากข้างล่าง หรือกระชับพื้นที่ขึ้นมาจากข้างล่าง เนื่องจากข้างล่างเป็น real sector และเป็นระบบศีลธรรมหรือการอยู่ร่วมกันอย่างถูกต้อง จะสามารถทำให้การจัดการเพื่อความถูกต้องขยายขึ้นมาครอบคลุมทั้งประเทศ ในขณะที่อำนาจข้างบนไม่สถาปนาความถูกต้องลงไปข้างล่างได้ เพราะตนเองมีมายาคติอยู่มาก

- (๘) ถ้าหันไปดูเป้าหมายตำบล ๑๖ ประการที่อ้างถึงอย่างละเอียด จะเห็นว่าเป็นเป้าหมายของสังคม สุขภาวะที่สมบูรณ์ ทั้งเชิงองค์รวม องค์ประกอบ และสัมพันธภาพที่ถูกต้อง และสมรรถนะในการจัดการ

ระบบใดที่จะมีความเป็นปรกตินั้นต้องมี

หนึ่ง ความเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวกัน

สอง มีองค์ประกอบและสัมพันธภาพที่ถูกต้อง

สาม มีการขับเคลื่อนที่ถูกต้อง

เหมือนอย่างร่างกายของเราทั้งหมดเป็น**องค์รวม** เซลล์และอวัยวะทั้งหมดต้องเชื่อมโยงเป็นองค์รวมเดียวกัน ไม่ใช่ หัวใจ ตับ ปอด ไปคนละทาง ๒ ทาง เซลล์ทุกเซลล์อวัยวะทุกอวัยวะจะต้องมีความถูกต้อง และสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง จึงจะเกิดบูรณาภาพและดุลยภาพ ดุลยภาพทำให้เกิดความเป็นปรกติสุขและอายุยืน

หรือระบบนั้นจะเป็นรถยนต์หรือเครื่องบิน องค์รวมทำให้วิ่งไปบนถนนได้ หรือบินไปในอากาศได้ องค์ประกอบจะมีที่พนักที่หมื่นส่วนก็ต้องมีความถูกต้องทั้งหมด และสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง จึงจะมีรถยนต์ที่วิ่งไปได้ หรือเครื่องบินที่บินสู่ฟ้าไกลได้ ทั้งนี้โดยมีการขับเคลื่อนที่ถูกต้อง

เป้าหมายตำบล ๑๖ ประการถูกออกแบบมาให้มีความถูกต้อง ทั้งเชิงองค์รวม องค์ประกอบ และสัมพันธภาพ และกลไกการขับเคลื่อน

เป็นความถูกต้องเป็นธรรมที่ครบหรือสมบูรณ์

เมื่อความถูกต้องเป็นธรรมครบ การขับเคลื่อนก็ง่าย ประดุจการขับรถยนต์ที่มีองค์ประกอบครบ ฉะนั้นยุทธศาสตร์ที่สังคมทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นภาคีสร้างแผ่นดินสุขภาวะใน ๘๐๐ อำเภอ ๘,๐๐๐ ตำบล ด้วยการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง จึงยากที่จะไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างแผ่นดินสุขภาวะ

ในประวัติศาสตร์ มนุษย์ล้วนดิ้นรนที่จะสร้างแผ่นดินสุภาพะแต่ไม่สำเร็จ ต้องทุกข์ยากลำบาก ล้มตายลงเป็นก่ายกอง เพราะขาดระบบที่มีความถูกต้องเป็นธรรมอันสมบูรณ์ดังกล่าว มีแต่ความถูกต้องเป็นธรรมเป็นบางส่วน ซึ่งไม่เพียงพอที่จะเกิดแผ่นดินสันติสุข แผนและยุทธศาสตร์แผ่นดินสุภาพะคราวนี้ออกแบบมาให้คนไทยประสบความสำเร็จ

(๙) การที่กล่าวถึงบทบาทของอุดมศึกษาในการมีส่วนร่วมสร้างแผ่นดินสุภาพะในที่นี้ เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงขั้นรากฐาน (Transformation) ของการศึกษา

ระบบการศึกษาเป็นระบบที่ใหญ่มาก แต่ขาดความคิดใหญ่

การศึกษาจึงเล็ก บอนไซ แยกส่วน และไม่มีสมรรถนะในการพัฒนาประเทศ

จะเห็นได้จากการอธิบายข้างต้นทั้งหมดว่า กระบวนการสร้างแผ่นดินสุภาพะใน ๘๐๐ อำเภอ ๘,๐๐๐ ตำบล เป็นกระบวนการที่ใหญ่มาก ที่คนไทยทุกภาคส่วนจะเข้ามาร่วมสร้างแผ่นดินสุภาพะ โดยเอาชุมชนท้องถิ่นหรือฐานของประเทศเป็นตัวตั้ง ด้วยการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติใน สถานการณ์จริงอันเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทรงพลัง ในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นรากฐาน (Transformation) ในทุกมิติ ตั้งแต่ความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรม สัมพันธภาพ ตลอดไปจนถึงการจัด องค์กร เพื่อความถูกต้องเป็นธรรมอย่างสมบูรณ์

นี่คือกระบวนการเรียนรู้ที่ใหญ่ที่สุด

ถ้าระบบการศึกษาแทนที่จะท่องวิชาอยู่ อันเป็นการเรียนรู้ที่เล็กและแคบ เข้าร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ที่ใหญ่ที่สุด การศึกษาก็จะเป็นเรื่องที่ใหญ่ที่สุด ไม่ใช่เล็ก บอนไซ และแยกส่วนอีกต่อไป

ระบบอื่นๆ ทั้งหมด ก็คิดได้ทำนองเดียวกัน ที่เข้าร่วมขับเคลื่อนการสร้างแผ่นดินสุภาพะให้ ประเทศไทยเป็นตัวอย่างแก่โลกว่า แผ่นดินสุภาพะที่มีความถูกต้องสมบูรณ์เกิดขึ้นได้จริง จาก ศักยภาพของความเป็นมนุษย์